

DECIZIE nr. 48 din 16 februarie 2016

referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 539 alin. (2) din Codul de procedură penală

EMITENT • CURTEA CONSTITUȚIONALĂ

Publicat în MONITORUL OFICIAL nr. 346 din 5 mai 2016

Augustin Zegrean	- președinte
Valer Dorneanu	- judecător
Petre Lăzăroiu	- judecător
Mircea Ștefan Minea	- judecător
Daniel Marius Morar	- judecător
Mona-Maria Pivniceru	- judecător
Puskas Valentin Zoltan	- judecător
Simona-Maya Teodoroiu	- judecător
Tudorel Toader	- judecător
Cristina Teodora Pop	- magistrat-asistent

Cu participarea reprezentantului Ministerului Public, procuror Marinela Mincă.

1. Pe rol se află soluționarea excepției de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 539 alin. (2) din Codul de procedură penală, excepție ridicată de Ioan Șoman în Dosarul nr. 2/30/2015 al Tribunalului Timiș - Secția I civilă, care formează obiectul Dosarului Curții Constituționale nr. 1.030 D/2015.

2. La apelul nominal se constată lipsa părților. Procedura de citare este legal îndeplinită.

3. Cauza fiind în stare de judecată, președintele acordă cuvântul reprezentantului Ministerului Public, care pune concluzii de respingere a excepției de neconstituționalitate, ca neîntemeiată. Se arată că textul criticat preia conținutul art. 504 alin. 3 din Codul de procedură penală din 1968, text care a mai făcut obiectul controlului de constituționalitate, din perspectiva unor critici similare. Se solicită menținerea jurisprudenței Curții Constituționale în această materie.

CURTEA,

având în vedere actele și lucrările dosarului, constată următoarele:

4. Prin Încheierea din 21 mai 2015, pronunțată în Dosarul nr. 2/30/2015, Tribunalul Timiș - Secția I civilă a sesizat Curtea Constituțională cu excepția de neconstituționalitate a prevederilor art. 539 alin. (2) din Codul de procedură penală, excepție ridicată de Ioan Șoman într-o cauză având ca obiect soluționarea unei cereri de acordare a unor despăgubiri pentru executarea unei măsuri preventive privative de libertate nelegale.

5. În motivarea excepției de neconstituționalitate se susține că textul criticat încalcă accesul liber la justiție și dreptul la un proces echitabil, precum și prevederile art. 5 paragraful 5 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale. Se arată că acestea din urmă condiționează acordarea de despăgubiri doar de existența unei arestări nelegale, nu și de existența unei hotărâri judecătorești prin care să se constate necesitatea nelegalității reținerii sau arestării. Se arată că cerința criticată este absurdă, întrucât, în situația în care instanța investită cu soluționarea fondului pronunță achitarea sau încetarea procesului penal, aceasta nu este obligată să se pronunțe, în cuprinsul hotărârii, asupra unei măsuri preventive care nu mai este în curs de executare. Se susține că, din economia dispozițiilor art. 399 din Codul de procedură penală, rezultă că instanța este obligată să se pronunțe asupra măsurilor preventive care nu mai sunt în curs de executare doar în situația în care dispune condamnarea. Se mai arată că nu există o rațiune care să justifice condiția analizată, care apare drept o condiție suplimentară, prin raportare la rigorile dreptului comun în materia răspunderii delictuale a celui vinovat și a reparării prejudiciului. În consecință, se apreciază că cercetarea condiției nelegalității măsurii preventive trebuie lăsată la latitudinea instanței investite cu soluționarea cererii de despăgubire.

6. Tribunalul Timiș - Secția I civilă apreciază că petentul este nemulțumit, în realitate, de modul în care au fost interpretate și aplicate, în prezenta cauză, dispozițiile legale criticate, aspect ce reprezintă atribuția exclusivă a instanțelor de judecată. Se face trimitere în acest sens la jurisprudența Curții Constituționale. Se arată, pe de altă parte, că accesul liber la justiție nu este un drept absolut, putând fi supus de către legiuitor unor restricții, și că impunerea condiției constatării nelegalității măsurii preventive privative de libertate prin hotărâre judecătorească nu este de natură a contraveni acestui drept.

7. În conformitate cu dispozițiile art. 30 alin. (1) din Legea nr. 47/1992, încheierea de sesizare a fost comunicată președinților celor două Camere ale Parlamentului, Guvernului și Avocatului Poporului, pentru a-și exprima punctele de vedere asupra excepției de neconstituționalitate ridicate.

8. Președinții celor două Camere ale Parlamentului, Guvernul și Avocatul Poporului nu au comunicat punctele lor de vedere asupra excepției de neconstituționalitate.

CURTEA,

examinând încheierea de sesizare, raportul întocmit de judecătorul-raportor, concluziile procurorului, dispozițiile legale criticate, raportate la prevederile Constituției, precum și Legea nr. 47/1992, reține următoarele:

9. Curtea Constituțională a fost legal sesizată și este competentă, potrivit dispozițiilor art. 146 lit. d) din Constituție, precum și ale art. 1 alin. (2), ale art. 2, 3, 10 și 29 din Legea nr. 47/1992, să soluționeze excepția de neconstituționalitate.

10. Obiectul excepției de neconstituționalitate îl constituie dispozițiile art. 539 alin. (2) din Codul de procedură penală, care au următorul cuprins: "Privarea nelegală de libertate trebuie să fie stabilită, după caz, prin ordonanță a procurorului, prin încheierea definitivă a judecătorului de drepturi și libertăți sau a judecătorului de cameră preliminară, precum și prin încheierea definitivă sau hotărârea definitivă a instanței de judecată investită cu judecarea cauzei."

11. Se susține că textul criticat încalcă prevederile constituționale ale art. 21 alin. (1)-(3) cu privire la accesul liber la justiție și la dreptul la un proces echitabil și dispozițiile art. 5 paragraful 5 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale.

12. Examinând excepția de neconstituționalitate, Curtea reține că, potrivit art. 539 alin. (2) din Codul de procedură penală, legiuitorul a condiționat repararea pagubei în cazul privării nelegale de libertate de stabilirea acesteia prin ordonanță a procurorului, prin încheierea definitivă a judecătorului de drepturi și libertăți sau a judecătorului de cameră preliminară, precum și prin încheierea definitivă sau hotărârea definitivă a instanței de judecată investită cu judecarea cauzei, după caz. Această condiționare dă naștere, în sarcina organelor judiciare anterior referite, unei obligații de a se pronunța prin încheieri definitive, conform textului criticat, cu privire la caracterul nelegal al măsurilor preventive privative de libertate dispuse pe parcursul procesului penal, inclusiv în etapele anterioare celei în care se pronunță hotărârea definitivă și care au făcut obiectul controlului pe calea contestației, sau care ar fi putut fi contestate, conform prevederilor art. 204-206 din Codul de procedură penală. De asemenea, aceasta presupune obligația instanței de judecată care se pronunță prin hotărâre definitivă asupra cauzei de a stabili caracterul nelegal al măsurilor preventive privative de libertate.

13. Curtea reține că dispozițiile art. 539 alin. (2) din Codul de procedură penală sunt similare prevederilor art. 504 alin. 3 din Codul de procedură penală din 1968, care au fost suspuse controlului de constituționalitate prin Decizia nr. 417 din 14 octombrie 2004, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 1.044 din 11 noiembrie 2004, Decizia nr. 221 din 21 aprilie 2005, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 516 din 17 iunie 2005, și Decizia nr. 78 din 5 februarie 2008, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 152 din 28 februarie 2008, prin care s-a constatat că textul de lege criticat este o concretizare a principiului constituțional prevăzut de art. 52 alin. (3) din Constituție, conform căruia "Statul răspunde patrimonial pentru prejudiciile cauzate prin erorile judiciare. Răspunderea statului este stabilită în condițiile legii [...] și, pe cale de consecință, realizarea dreptului la repararea de către stat a pagubei cauzate prin erorile judiciare are loc în condițiile legii. Prin aceleași decizii, Curtea a reținut că prevederile art. 504 alin. 3 din Codul de procedură penală din 1968 nu numai că nu îngăduiesc accesul liber la justiție, ci instituie tocmai normele procedurale necesare exercitării acestui drept, fiind în deplină concordanță și cu dispozițiile constituționale ale art. 126 alin. (2), în temeiul cărora procedura de judecată este prevăzută numai prin lege. De asemenea, Curtea a statuat în aceleași decizii că reglementarea expresă a actelor procedurale prin care se constată încălcarea libertății individuale nu este de natură a limita accesul liber la justiție al acelor persoane care nu se regăsesc în unul din cazurile enumerate în art. 504 alin. 3 din Codul de procedură penală din 1968, acestea având posibilitatea de a-și valorifica dreptul în justiție pe alte căi legale, dar în condițiile legii și urmând procedura prevăzută de lege.

14. Curtea constată că atribuirea de către legiuitor a competenței de a se pronunța asupra legalității măsurilor preventive privative de libertate organelor judiciare care se pronunță în ultimă instanță în cauzele penale, a fost realizată în exercitarea competenței sale constituționale prevăzută la art. 61 alin. (1) din Constituție. Totodată, Curtea reține că stabilirea, prin dispozițiile art. 539 alin. (2) din Codul de procedură penală, a condiției de admisibilitate pentru obținerea despăgubirilor în fața instanței civile, criticate de autor, este în acord cu prevederile art. 126 alin. (2) din Constituție, conform cărora competența instanțelor judecătorești și procedura de judecată sunt prevăzute numai prin lege.

15. De asemenea, Curtea reține că, potrivit art. 5 paragraful 5 din Convenție, orice persoană, victimă a unei arestări sau dețineri în condiții contrare dispozițiilor aceluiași art. 5, are dreptul la reparării, paragraful 5 al art. 5 din Convenție fiind imediat următor celui care prevede că orice persoană lipsită de libertatea sa prin arestare sau detenție are dreptul să introducă recurs în fața unui tribunal, pentru ca acesta să statueze într-un termen scurt asupra legalității detenției sale și să dispună eliberarea sa dacă detenția este ilegală.

16. În aplicarea normelor europene anterior referite, prin Hotărârea din 12 decembrie 2002, pronunțată în Cauza N. C. împotriva Italiei, paragraful 49, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a statuat că dispozițiile art. 5 paragraful 5 din Convenție sunt aplicabile în cazul unei privări de libertate în condiții contrare prevederilor paragrafului 1 al acestui articol. S-a arătat, de asemenea, că dreptul la reparării prevăzut la paragraful 5 al art. 5 din Convenție presupune ca încălcarea dispozițiilor unuia dintre celelalte paragrafe să fie stabilită, fie de către o instanță națională, fie de către o instituție prevăzută prin Convenție. Prin aceeași hotărâre, paragraful 52, se arată că dreptul la reparării, garantat prin art. 5 paragraful 5 din Convenție, trebuie asigurat, în mod efectiv, cu un suficient grad de certitudine. De asemenea, prin Hotărârea din 27 septembrie 1990, pronunțată în Cauza Wassink împotriva Olandei, paragraful 37, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a statuat că statelor contractante nu le este interzisă condiționarea acordării unei indemnizații de dovada ce trebuie făcută de către cel interesat care a suferit un prejudiciu rezultat din această încălcare, întrucât, în domeniul art. 5 paragraful 5 calitatea de victimă este de conceput chiar în absența unui prejudiciu, dar nu există obligația de reparare, fără să existe prejudiciu material sau moral ce are a fi reparat. În acest sens, dispozițiile art. 5 din Convenție condiționează acest drept la reparare de necesitatea stabilirii unei detenții ilegale, din perspectiva dispozițiilor art. 5 paragrafele 1-4, care

consacră detenția legitimă. Astfel, în Hotărârea din 3 iunie 2003, pronunțată în Cauza Pantea împotriva României, paragraful 301, și dispozitivul hotărârii, pct. 3-6, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a constatat atât încălcarea art. 5 paragraful 1 (arestarea fără existența unor rațiuni plauzibile că s-ar sustrage urmării penale, după comiterea unei infracțiuni) și, deopotrivă, încălcarea dispozițiilor art. 5 paragraful 3 (deținerea a fost ordonată de o persoană care nu avea calitatea de "magistrat", în sensul Convenției, și că persoana nu a fost condusă "de îndată" în fața unui asemenea magistrat), precum și încălcarea art. 5 paragraful 4 (deoarece tribunalul nu a statuat într-un termen scurt cu privire la legalitatea deținerii sale), dar și a art. 5 paragraful 5 (pentru a nu fi obținut reparație pentru detenție ilegală în dreptul intern), suma acordată petentului cu titlu de despăgubiri fiind una globală, însă cu temeuri juridice diferite, dar care se integrează dispozițiilor art. 5 din Convenție și susțin protejarea dreptului la libertate și siguranță ca drept fundamental al omului.

17. Având în vedere, pe de o parte, condiționarea acordării reparațiilor garantate prin art. 5 paragraful 5 din Convenție de constatarea de către o instanță națională a încălcării dispozițiilor art. 5 paragrafele 2-4 din Convenție, iar, pe de altă parte, cerința de asigurare efectivă cu un suficient grad de certitudine la nivel național a dreptului la reparații astfel garantat, Curtea constată că obligația organelor judiciare, prevăzute la art. 539 alin. (2) din Codul de procedură penală, de a se pronunța, prin hotărârile definitive pe care le pronunță, cu privire la legalitatea măsurilor preventive privative de libertate dispuse pe parcursul procesului penal este în acord cu standardul de protecție prevăzut la art. 5 din Convenție. În acest sens, Curtea constată că dreptul la reparare a pagubei în cazul privării nelegale de libertate, prevăzut la art. 539 din Codul de procedură penală constituie o preluare, prin normele procesuale penale naționale, a dispozițiilor art. 5 paragraful 5 din Convenție. De asemenea, Curtea reține că standardul de protecție prevăzut prin art. 5 paragraful 5 din Convenție este unul minim, statele membre fiind îndreptățite să ofere, prin legislația internă, o protecție juridică sporită libertății individuale, prin reglementarea dreptului la reparații și în alte situații decât cele expres rezultate din norma de la art. 5 paragraful 5 din Convenție.

18. Curtea reține, însă, că modalitatea în care organele judiciare enumerate în cuprinsul dispozițiilor art. 539 alin. (2) din Codul de procedură penală își îndeplinesc această obligație nu constituie o problemă de constituționalitate a textului criticat, ci reprezintă un aspect ce vizează interpretarea și aplicarea legii.

19. Pentru considerentele expuse mai sus, în temeiul art. 146 lit. d) și al art. 147 alin. (4) din Constituție, al art. 1-3, al art. 11 alin. (1) lit. A. d) și al art. 29 din Legea nr. 47/1992, cu unanimitate de voturi,

CURTEA CONSTITUȚIONALĂ

În numele legii

DECIDE:

Respinge, ca neîntemeiată, excepția de neconstituționalitate ridicată de Ioan Șoman în Dosarul nr. 2/30/2015 al Tribunalului Timiș - Secția I civilă și constată că dispozițiile art. 539 alin. (2) din Codul de procedură penală sunt constituționale în raport cu criticile formulate.

Decizia se comunică Tribunalului Timiș - Secția I civilă și se publică în Monitorul Oficial al României, Partea I.

Definitivă și general obligatorie.

Pronunțată în ședința din data de 16 februarie 2016.

PREȘEDINTELE CURȚII CONSTITUȚIONALE

AUGUSTIN ZEGREAN

Magistrat-asistent,

Cristina Teodora Pop
